

RS Global
Journals

Scholarly Publisher
RS Global Sp. z O.O.
ISNI: 0000 0004 8495 2390

Dolna 17, Warsaw, Poland 00-773
Tel: +48 226 0 227 03
Email: editorial_office@rsglobal.pl

JOURNAL	International Journal of Innovative Technologies in Social Science
p-ISSN	2544-9338
e-ISSN	2544-9435
PUBLISHER	RS Global Sp. z O.O., Poland
ARTICLE TITLE	ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОЇ ХОРОВОЇ КУЛЬТУРИ В МУЗИКОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ МИРОНА ФЕДОРІВА
AUTHOR(S)	Яців І. В.
ARTICLE INFO	Yatsiv I. V. (2021) Preservation the Traditions of Ukrainian Spiritual Choir Culture in Music Scientific Research by Myron Fedoriv. International Journal of Innovative Technologies in Social Science. 1(29). doi: 10.31435/rsglobal_ijitss/30032021/7369
DOI	https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30032021/7369
RECEIVED	11 December 2020
ACCEPTED	18 January 2021
PUBLISHED	23 January 2021
LICENSE	This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License .

© The author(s) 2021. This publication is an open access article.

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОЇ ХОРОВОЇ КУЛЬТУРИ В МУЗИКОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ МИРОНА ФЕДОРІВА

Яців І. В., аспірантка, кафедра музичної україністики та народно-інструментального мистецтва, Навчально-науковий інститут мистецтв, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника», м. Івано-Франківськ, Україна,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5775-6448>

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30032021/7369

ARTICLE INFO

Received 11 December 2020

Accepted 18 January 2021

Published 23 January 2021

KEYWORDS

diaspora, tradition, reform,
church singing, Ukrainian
culture, musicologist,
M. Fedoriv.

ABSTRACT

The article is devoted to the evaluation of scientific works of the well - known in the Ukrainian diaspora musicologist and publicist Myron Fedoriv in the context of the preservation of national song traditions outside the ethnic territory. The information on the most important theoretical achievements of the scientist is given, the place and value of activity of the cultural public figure in the history of musical and choral culture of Ukraine and the western diaspora is defined. The author notes that Myron Fedoriv lived most of his life in the United States. He left a large amount of musical material and theoretical works in the history of Ukrainian choral culture, so he stopped the destruction of song traditions and examples of canonical liturgical singing in Ukrainian churches of the diaspora. In his works, Myron Fedoriv wrote that the singing tradition is the basis of the Ukrainian national spiritual culture, and therefore it should be preserved in the Ukrainian Catholic Church in America. As a result, the musicological heritage of Myron Fedoriv is very valuable for the Ukrainian musical culture of the twentieth century. Thus, its activities deserve more detailed study.

Citation: Yatsiv I. V. (2021) Preservation the Traditions of Ukrainian Spiritual Choir Culture in Music Scientific Research by Myron Fedoriv. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 1(29). doi: 10.31435/rsglobal_ijitss/30032021/7369

Copyright: © 2021 Yatsiv I. V. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Історично склалося, що розвиток українського культури відбувався на перехресті соціальних ідеологій та мистецьких шляхів різних культур. Втім, процес умисної ліквідації складових національної пам'яті й культурно-мистецьких здобутків, що кореняться у багатовікових традиціях нашого народу вдалося зупинити завдяки старанням світового українства.

Процес еміграції українського народу набув найбільшого масштабу з часу входження українських земель до складу Австрійської та Російської імперій, однак, під час третьої, головним чином політичної хвилі еміграції, з України виїхала найчисленніша кількість представників української творчої інтелігенції. За кордоном, іммігранти почувалися соціально й політично впевненішими, що дозволило їм здійснювати спротив багатолітній денационалізації інтелектуальних й мистецьких здобутків й створити сприятливий для піднесення української культури клімат.

Відтак, сьогодні для науковців різних галузей гуманітаристики *актуальною темою пізнання* залишається аналіз культуротворчих аспектів мистецької діяльності представників діаспори, як приклад яскравого вираження найважливіших ідентитетів нації в умовах інокультурного середовища.

Проблема збереження національної пісенної традиції в богослужбово-музичній культурі української діаспори США знайшла своє відображення в художньо-мистецькій діяльності ще однієї яскравої персоналії ХХ століття, вихідця із Галичини – Мирона Олексійовича Федоріва¹ (1907–1996). Несправедливо забутий вдома, за океаном, в професійних культурно-мистецьких колах відомий як Мирон Федорів, він входив до числа високопрофесійних музикантів й шанованих в науковому товаристві музикознавців. Тривалий час інформацію про життя та творчість митця можна було почерпнути лише з сторінок україномовних часописів та періодики США, зокрема з газет «Свобода» [12; 14; 17; 18; 19], «Philadelphia Daily News» [1], «The Philadelphia Inquirer» [15]; журналу «Визвольний шлях» [9; 13].

Після проголошення в Україні незалежності, із зняттям табу на опрацювання архівних матеріалів й документальних джерел, що детермінують роль і значення діяльності українців зарубіжжя, окремі віхи життя та творчості митця знайшли своє відображення в наукових працях Ганни Карась [10; 11], Тетяни Прокопович [16].

Однак, попри існуючі науково-документальні джерела, що засвідчують широке коло проявів пасіонарності митця в різних іпостасях, аналіз музикознавчих теоретичних здобутків М. Федоріва як віддзеркалення націєтворчих інтенцій і інструмент збереження національних традицій досі не отримав наукового висвітлення, що й зумовило вибір теми дослідження.

Мета дослідження – аналіз музикознавчої спадщини Мирона Федоріва в контексті проблеми збереження національної пісенно-хорової традиції в культурному середовищі української еміграції.

Як і в справі висвітлення правдивих сторінок історії національного державотворення України політичний режим ХХ століття послідовно намагався нівелювати найяскравіші здобутки української культури й перспективи розвитку наукової бази українознавчих студій. Але все ж, синергія зусиль інтелектуальної еліти української діаспори заклала міцні підвалини для розвитку цілої гілки самостійних дисциплін культурологічної та мистецтвознавчої проблематики.

Визначним науковим проривом в рамках досліджень української медієвістики й музичного джерелознавства стали музикознавчі розвідки М. Федоріва: «Напрямні праці літургійної комісії для українського церковного співу й церковних практик» (1968 р.) [2], «Обрядові співи Української Церкви Галицької землі» (1983 р.) [7], «Українські Богослужбові Співи з історичного й теоретичного огляду» Т. 3 (1997 р.) [8].

Варто зазначити, що реалізувати свої плани митцю вдалося за результатами скликаної у 1966 році в Римі конференції єпископату УКЦ, що відбувалася під орудою Верховного Архієпископа Йосипа Сліпого в рамках однієї з найбільш знакових подій в історії Католицької Церкви – Другого Ватиканського Собору. При Єпархіях УКЦ тоді було створено Літургійні комісії, зокрема при Чиказькій кафедрі штату Іллінойс, США, до неї, як фаховий музикознавець увійшов й Мирон Федорів. Комісії мали на меті вирішення цілого ряду проблем у справі реформування церковно-співочої справи й практики літургійного служіння в українських церквах діаспори [11, с. 58–59].

Відтак, «Обираючи шлях реформіста, митець консервативного характеру мислення не може вийти за рамки традиції, а звідси – спрямовує свою роботу на кристалізацію та впорядкування творчого досвіду минулих поколінь. До цієї праці <...> залучає збирацьку діяльність, науково-теоретичну основу та композиторську творчість, які й складають невід’ємний комплекс його творчих намірів» [16, с. 56].

¹ **Мирон Федорів** (с. Криве, Тернопільська область). У 1926–1933 рр. перебуває на навчанні у василіанських монастирях Галичини. Музичну освіту митець здобув у Варшавській консерваторії (1935), Віденській вищій музичній школі та Зальцбурзькій консерваторії (1942–1944). В 1945 році доля занесла М. Федоріва до США, де він залишився на проживання. Там же, в Америці він продовжив свою музичну освіту, навчався в Філадельфійському університеті (1950) Займався викладацькою діяльністю у Василіанській Колегії в Стенфордї, в Музичній школі в Чикаго, на курсах в Денверї й Філадельфії. Під орудою талановитого диригента - М. Федоріва виступало чимало хорових колективів, зокрема хор Сестер Василіянок Провінції Христа Чоловіколюбця (м. Філадельфія), чоловічий хор «Сурма» та ін. Як культурно-громадський діяч входив до складу Спілки Української Молоді Америки (СУМА), Громадського Комітету Українців (ГКУ), Організації Українського Визвольного Фронту (ОУВФ). Багата палітра різножанрової музики представлена у композиторській творчості М. Федоріва, зокрема це: «Служба Божа. F – DUR» [5], «Божественна Літургія святого Івана Золотоустого» [4], цикл пісень «Сім струн» [3] (на сл. Лесі Українки), збірник «Щедрівки. Веснянки – гаївки» [6], інші [12; 14; 15].

У своїх працях музикознавець формулює перед собою цілу низку завдань, одночасно з суто науковим інтересом у висвітленні напрацювань. Узагальнюючі теоретичні висновки за словами М. Федоріва стануть «...занотованим свідоцтвом для майбутнього, з нашого церковного життя в минулому, з його багатою творчістю, високою музичною культурою та посиленою практикою» [7, с. 7].

Перший крок до покращення ситуації в церковно-співочій практиці української церкви позначився виданням в 1961 році в Римі на прохання Протоконсультора Курії оо. Василіян о. Гліба Кінаха збірки галицьких церковних наспівів. Із власних занотованих матеріалів й записів ще з часів перебування на батьківщині, М. Федорів зважаючи на специфіку канонічного церковного ритуалу створює музичний матеріал відповідно до повного циклу річного кола богослужінь, і як зазначає Г. Карась: «у кожному творі автор намагається пояснити прикметні риси церковної музики українського обряду, доповнюючи їх настановами щодо використання й виконання під час богослужіння. Авторські зауваження мають науково-пізнавальне та виконавсько-практичне значення, а тому корисні не лише для регентів церковних хорів, але й для дослідників українського релігійного мистецтва» [10, с. 727]. Тим самим М. Федорів намагався вирішити проблеми практично повної відсутності друківаних нотних зразків традиційних галицьких наспівів, які до того часу проіснували лише в усному переданні серед дяків й священників.

В рамках виконання основних директив Чиказької Літургійної комісії М. Федорів, як активний учасник був захоплений ідеєю створити «суто українське історично-теоретичне підножжя для нашого церковного співу» [7, с. 7], й відповідно до цього націлював свою теоретичну роботу, зокрема його праця «Напрявні праці літургійної комісії для українського церковного співу й церковних практик» (1968 р.) [2] за великою затребуваністю, без змін перевидавалася під назвою «Віднова, реформа чи злет до справжнього українського обряду за формою і змістом» (1971 р.).

У своїх працях автор визначає першочергові завдання для успішної реалізації реформ церковного співу в середовищі української діаспори, таких як-от:

1) відновлення чистоти зразків культових жанрів й збереження мелодико-стильових особливостей музики в канонах ритуальних відправ Західної та Східної України;

2) здійснити пошук нових форм та універсалізація різновидів української пісенної традиції греко-католицького обряду в хоровій практиці українських церков еміграції;

3) для фахових музикантів, диригентів й композиторів здійснити обробку музичної літератури, з аранжувати або власними композиторськими творами в межах національної музичної традиції збагатити видавництво нотного репертуару для різних типів і видів хорових колективів й менших співочих груп (ансамблів, квартетів тощо);

4) використовувати в музичному репертуарі надбання української церковної музики минулих епох, як першорядного, поданого на базі до теперішніх цінних надбань корифеїв українського музичного мистецтва;

5) об'єднати зусилля церковнослужителів, священнослужителів, висококваліфікованих спеціалістів з метою піднесення української хорової музики через залучення митців з високим рівнем професіоналізму й талановитої молоді, як учасників церковних хорів;

6) провести аналіз й удосконалити підбір методів і форм підвищення мистецько-професійної підготовки й рівня художньо-естетичної освіченості дяків, хормейстерів й артистів хору;

7) виробити практичні схеми (стандарты) для Богослужбових відправ й спростити в структурі традиційно правлені види Богослужінь, таких як: Вечірня, Утренья, Парастас, Постних Відправ, Воскресних, ін.

Втім, жвавий науковий диспут й хвилю усестороннього зацікавлення викликала поява кожної наступної праці музикознавця. Так, з нагоди відзначення 1000-ліття хрещення Руси-України (988–1988 р.) в Європі, Канаді та США за підтримки Сестер Чину св. Василя Великого в 1983 році, у Філадельфії виходить у світ музикознавча робота М. Федоріва, що отримала назву «Обрядові співи Української Церкви Галицької Землі»[7].

І як зазначає сам автор у передмові до видання: «...їх ціль була ширша, бо ще й архівальна, щоб лишилася як матеріал для дослідників нашої церковної культури; а в теперішнім часі, щоб послужили вони як підручний матеріал для дяківських курсів, церковних диригентів <...> для вищого мистецького показу стилізованої церковної пісенності» [7, с. 7].

Основні теоретичні положення та матеріали дослідження оприлюднилися автором на 312-ти сторінках друкованого тексту, в яких музикознавець розкриває етапи розвитку церковного мистецтва, сакральної музики і співу. Структура дослідження включає такі компоненти: вступ (широкий коментар з докладним поясненням церковних напівів в контексті традиції Української Католицької Церкви Галицької землі), три розділи та загальні висновки.

У першому є введення – коментар автора із зазначенням джерельної бази дослідження й подано: загальний огляд історії становлення церковного співу від найдавніших часів й до сучасності; дефініцію спеціально вживаних в церковному співі термінів й назв; інформацію про напрями, школи, представників, дослідників і записувачів церковного хорового співу на Україні від початків й аж до найновіших часів.

Другий розділ – зібраний, упорядкований самим композитором нотний матеріал, зразки літургійних співів, частини Служби Божої св. Василя Великого («Велика Ектенія», «Святий Боже» «Єдинородний Сину», «Вірую», «Отче наш» і т. д.) й навіть окремі музичні приклади заупокійного богослужіння Галицької Церковної Провінції й такі, що збереглися й побутували в українських еміграційних церквах. Третій розділ – теоретична частина наукової праці М. Федорів в перекладі англійською мовою [18].

І навіть на схилі літ, як ревний захисник традицій богослужбової національної культури М. Федорів з ентузіазмом візьметься до написання нової музикознавчої праці, він підготує до видання «Українські Богослужбові Співи з історичного й теоретичного огляду» [8]. В епілозі до цієї роботи автор напише: «...підготував я цю працю як третій том до мого кодексу обрядових наспівів Української Церкви Галицької Землі. Вона вимагала багато більше зразків із наших занотованих наспівних надбань та ширших до них коментарів. Та це значно побільшало б об'єм праці і кошти видання <...> та є надія, що й ця праця побачить світ Божий, бо потрібна вона як інформативний засіб про український церковний спів нашої Церкви, а в ній – навчальним інституціям для духовного доросту та церковних співців» [8, с. 141].

І хоч помертвено, у 1997 році ревно бажання музикознавця здійснилося – за сприяння видавничих органів Української Католицької Церкви, під патронатом Сестри Марії Вернанди Аркатин, ЧСВВ книгу було видано в Україні.

Структура дослідження «Українські Богослужбові Співи з історичного й теоретичного огляду»[8] складається: із двох частин, перша (в ній три розділи) – історичні нариси розвитку Богослужбових співів й церковної музики. У першому розділі автор досліджує спів, як складову первісної обрядової системи на Сході (Сирія, Візантія); древні інокультурні впливи на церковну музику; архаїчні форми й структуру пісенної творчості; обрядову спадщину в Українській церкві і т.д. Другий розділ – це етапи формування церковного співу на українських теренах, від початків (монгольська і по-монгольська доба й до XV–XVI ст.), також у цьому розділі автором подані зразки нотної графіки й розглядається різновиди нотного письма (нотації: знаменна, ірмологічна, квадратна, мензурна та ін.). У третій розділ першої частини своєї наукової розвідки М. Федорів вміщує такі теми: український церковний спів в часах Берестейської унії; реформа церковного співу у православної Церкві; церковний спів у Західній та Східній Україні та ін.

Друга частина (вміщує два розділи) – це музично-теоретичні підвалини до розуміння структури музичних форм існуючих різновидів Богослужбових піснеспівів та їх нотні приклади. У першому розділі другої частини аналізуються види і типи музичних звукорядних систем й ладів (монодичні – маломісткі, пентатоніка, тетра хорди; натуральні семиступеневі: гексахорди, лади української музики і т.д.). Розділ другий розкриває проблеми: форм українського церковного співу; техніки творення церковних наспівів; потреби реформи церковного співу, інше. Також є загальні висновки, список літератури та нотних джерел. Загальний обсяг дослідження 143 сторінки.

У висновках М. Федорів вмотивовано стверджує, що «мусимо <...> прийняти тезу, що сучасний церковний наш спів – це типово український, перетоплений літами стихією українського духа, чи пак спільним генієм на наш, нам питомий <...> бо спів наш серед обрядової сім'ї за візантійським походженням зовсім відмінний від співів Східних Церков» [8, с. 140].

«Українські Богослужбові Співи з історичного й теоретичного огляду»[8] – це ґрунтовне науково-теоретичне узагальнююче дослідження, що ввійшло до серії раніше виданих Літургійною комісією праць автора, а його структурна побудова, назви розділів та підрозділів

висвітлюють основні напрямки роботи музикознавця – історіографію української музичної культури, етномузикологію, фольклористику.

Значення одержаних музикознавцем теоретичних результатів в одній із своїх статей в науково-літературному часописі «Визвольний шлях» надає відомий у середовищі української діаспори співак, хоровий диригент, публіцист і музичний критик Роман Кухар: «Наш видатний музиколог, першорядний знавець української церковної музики, провів у справі запису та збереження богослужбових співів рідної Церкви в Україні гідну подиву роботу, ледве посилю для науковців Музичної академії. <...> Цю працю важко переоцінити, зважаючи на всі оті безповоротні втрати, що їх зазнала наша Церква через брак послідовних записів скарбів нашої церковної музичної культури. <...> Проф. Мирон Федорів посвятив більшу частину свого творчого життя врятуванню перлин нашої церковно-музичної культури, збереженню повноти рідного обрядового співу <...> На нашу думку, праця М. Федоріва належить до тих, що мають переломний характер у суспільно-національній та релігійній культурі народу» [13].

Здійснюючи детальний аналіз процесів функціонування національних традицій в релігійній творчості митців-емігрантів таку оцінку музикознавчій діяльності М. Федоріва в своєму дослідженні дає Т. Прокопович: «опрацювання канонічних жанрів у межах національної традиції та її практичне використання у церквах української діаспори додає до релігійного змісту культових жанрів типово народну маніфестацію. Значення такої праці має не лише суто церковне завдання, але й виражає культурно-національну основу українських емігрантів» [16, с. 67].

Таким чином, зважаючи на історичні та суспільні обставини, що склалися після Другої світової війни, продовжуючи свою професійну діяльність вже за кордонами Батьківщини, М. Федорів, як людина високого рівня самосвідомості й справжній патріот зумів зупинити деструкційний процес нищення культурних цінностей народу, що найповніше виявляються через плекання традицій українського богослужбового співу.

Свої ідеї, принципи й погляди в галузі реформування церковного хорового співу й практики християнських літургійних обрядів в середовищі української діаспори М. Федорів втілював як композитор і музикознавець. На основі власного досвіду й скрупульозного студювання історичних джерел й спеціалізованої літератури він створив «кодекс українських богослужбових співів» [19], відтак, музикознавча спадщина митця репрезентована цілою низкою фундаментальних праць, тематичні напрями яких відображали: музично-естетичні, історико-теоретичні аспекти й системно-концептуальні підходи у вивченні національної музичної культури.

Звертаючи особливу увагу на проблеми поступового зникнення духовно-пісенної традиції в еміграції автор таких праць: «Напрявні праці літургійної комісії для українського церковного співу й церковних практик» [2], «Обрядові співи Української Церкви Галицької землі» [7], «Українські Богослужбові Співи з історичного й теоретичного огляду» [8] прагнув сформувати у молодого покоління українців жагу до вивчення і збереження кращих зразків хорової спадщини української культури. Професійний підхід у збереженні ідентичного був визначений такими основними положеннями у роботах музикознавця: акумулювати сили Української Католицької Церкви, разом із композиторами, диригентами й професійними музикознавцями сформування теоретико-методичний базис (видавництво підручників та книг з історії і теорії богослужбового співу, східнохристиянського і українського церковного мистецтва, основи віровчення і богослов'я, Богослужбовий устав і т.д.) й бібліотеку нотного матеріалу для підготовки фахівців з церковного співу (дяків, хормейстерів й артистів хору); використовувати й опиратися в музичній практиці церкви на здобутків національної музичної культури, видатних українських композиторів; всебічно долучати підрастаюче покоління до служіння церкві задля створення особливого культурного простору й розвію рідної духовної та музичної культури в боротьбі зі штучно насадженим комплексом «меншовартості» українського народу.

Відтак, серед кола науковців і спеціалістів, естетів та поціновувачів українського хорового співу постать Мирона Федоріва на сторінках історії української діаспори вочевидь набуває непересічного значення й мистецької ваги, адже непереборне бажання максимально зберегти мовно-стильові особливості української релігійної музики стало екзистенціальним виміром творчої діяльності митця довжиною в життя.

REFERENCES

1. Deaths. Myron Michael Fedoriv. (1996, Dec. 27), Philadelphia Daily News. p. 28.
2. Fedoriv, M. (1968) Napriamni pratsi liturhichnoi kumises dlya ukrainskoho tserkovnoho spivey tserkovnykh praktyk [Guided works of the liturgical commission for Ukrainian church singing and church practices]. Chikaho. Circulation of the Liturgical Commission at Ukr. Catholic Diocese of St. Nicholas in Chicago [in Ukrainian].
3. Fedoriv, M. (1971) Muzyka do poeziyi Lesi Ukrayinky z cyklu Sim Strun dlya divochykh, abo shkil'nykh khoriv iz suprovodom fortepiano [Music to the poetry of Lesya Ukrainka from the cycle of Seven Strings for girls' or school choirs with piano accompaniment]. Chicago [in Ukrainian].
4. Fedoriv, M. (1982) Bozhestvenna Liturhiya svyatoho Ivana Zolotoustoho [Divine Liturgy of St. John Chrysostom]. Philadelphia [in Ukrainian].
5. Fedoriv, M. (1982) Sluzhba Bozha F - DUR dlya mishanoho khoru [Liturgy F - DUR for mixed choir]. Philadelphia [in Ukrainian].
6. Fedoriv, M. (1985) Shchedrivky. Vesnyanky – hayivky na mishanyy khor [Christmas carols. Vesnyanky is a mixed choir]. Philadelphia [in Ukrainian].
7. Fedoriv, M. (1997) Obriadovi spivy ukrainskoi tserkvy Halytskoi Zemli. Ch. I. Ukrainskyi viddil. Ch. II. Liturhichni [Ritual songs of the Ukrainian Church of the Galician Land. Collected works in 3 volumes]. (Part I-II) Filiadelfiia: Public. of the Sisters of the Order of St. Basil the Gr. Vasyliia Velykoho [in Ukrainian].
8. Fedoriv, M. (1997) Ukrainski Bohosluzhbovi Spivy z istorychnoho y teoretychnoho ohliadu [Ukrainian Liturgical Songs from historical and theoretical review. Collected works in 3 volumes]. (Part III) Ivano-Frankivsk: Nova Zoria [in Ukrainian].
9. Hariache bazhannia sv. Pam. Myrona Fedoriva zvershylos [The burning desire of the h. mem. of Myron Fedoriv was fulfilled]. (1999, July) Vyzvolnyi shliakh, Kn. 09 (618). pp. 1141–1142 [in Ukrainian].
10. Karas, H. (2012). Muzychna kultura ukrainskoi diaspory u svitovomu chasoprostori XX stolittia: monohrafiia [Musical culture of the Ukrainian diaspora in the world space of the XX century: monograph]. Ivano-Frankivsk: Tipovit [in Ukrainian].
11. Karas, H. (2012-2013) Muzykoznavcha diialnist Myrona Fedoriva na poli reformuvannia tserkovnoho spivu v konteksti Dekretiv Vatykanskooho Soboru [Myron Fedoriv's musicological activity in the field of church singing reform in the context of the Vatican Council Decrees]. Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Mystetstvoznavstvo, 26–27, 58–62 [in Ukrainian].
12. Kukhar, R. (1994, November 12) Pro avtora novykh vydan tserkovnoi muzyky [About the author of new editions of church music]. Svoboda, № 216. p. 2 [in Ukrainian].
13. Kukhar, R. (1996, April) Na storozhi zberezhenia nashoi bohosluzhbovoi-pisennoi kultury [On guard of preservation of our liturgical and song culture]. Vyzvolnyi shliakh, Kn. 4 (577), pp. 506–507 [in Ukrainian].
14. Kukhar, R. (1997, January 23) Providnyi spodyvzhnyk tserkovnoi muzyky [Leading companion of church music]. Svoboda, № 15. p. 2 [in Ukrainian].
15. Myron Michael Fedoriv. Musician and author, 89 (1996, Dec. 27.), The Philadelphia Inquirer. p. 11.
16. Prokopovych, T. (2001) Funktsionuvannia natsionalnoi tradytsii u relihiinomu mystetstvi ukrainskoi diaspory druhoi polovyny XX stolittia [Functioning of the national tradition in the religious art of the Ukrainian diaspora in the second half of the XX century]. (Extended abstract of candidate's thesis). Rivne State University for the Humanities. Rivne [in Ukrainian].
17. Sembrat, I. (1988, March 25) Pratsia, shcho zasluhovuie na uvahu [Work that deserves attention]. Svoboda, № 57. p. 2 [in Ukrainian].
18. Solovii, M. (1984, September 14) Neotsinenna knyha pro obriadovi spivy nashoi tserkvy [An invaluable book about the ritual singing of our church]. Svoboda, № 176. p. 2 [in Ukrainian].
19. Todoriv, B. (1998, March 4) Sv. p. M. Fedoriv – kompozytor i muzykoloh. [H. mem. M. Fedoriv - composer and musicologist] Svoboda, № 42. p. 6 [in Ukrainian].